

REKABET FORUMU

Aralık 2016, Sayı: 106

Rekabet Derneği, 20 Mayıs 2004 tarihinde kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Derneğin amacı Türkiye’de rekabet ortamının ve rekabet kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Bu dergide ileri sürülen görüşler yazarlarına ait olup Rekabet Derneği’ni bağlayıcı değildir.

Web: www.rekabetderneği.org **e-posta:** rekabetgenel@gmail.com

Türkiye’de Rekabet Mahkemelerinin Kurulması Çok Mu Uzak Bir İhtimal?

Dr. Ahmet Fatih ÖZKAN*

Giriş

Türkiye’de rekabet hukuku 1990’lı yılların ortasında doğmuştur. Her ne kadar bu tarih öncesinde de birtakım kanunlaştırma çabaları görülmüşse¹ de ayrı, bağımsız bir rekabet mevzuatının oluşturulması ancak Aralık 1994 tarihinde yasalaşarak yürürlüğe giren 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (4054 sayılı Kanun) ile mümkün olmuştur. Aradan geçen 23 yılı aşkın sürede Ankara İdare Mahkemelerinin, Danıştay ve Yargıtay’ın rekabet hukukuyla ilgili binlerce kararı bulunsa da Rekabet Kurulu (RK) kararlarının yargısal denetimini yapacak ayrı bir uzmanlık (ihtisas) mahkemesi (özel görevli mahkeme) oluşturulmamıştır. Her ne kadar RK kararlarına karşı başvurulacak mahkemeye ilişkin 2012 yılında bir yasa değişikliği² yürürlüğe girmiş olsa da adli yargı ilk derece mahkemeleri ve Ankara İdare Mahkemeleri gibi genel görevli mahkemelerden ayrı bir “rekabet mahkemesi” hiçbir zaman kanun koyucunun gündeminde olmamıştır. 7 Haziran 2015 genel seçimleriyle kadük olan “Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”nda da bu bağlamda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.³ Hatta literatürde bile rekabet mahkemeleri konusu neredeyse hiç ele alınmamıştır.⁴

Uzmanlık mahkemeleri; alanında derin bilgi ve tecrübe sahibi hakimlerden oluşan, bünyelerinde mahkemeye yardımcı olabilecek uzmanların da görev yapabileceği, yalnızca belli başlı dava türlerini inceleyen ve bu nedenle daha hızlı kararlar verebilen, en

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi. PhD (University of Sussex/İngiltere). Yazara ulaşmak için fatihozkan@gazi.edu.tr adresini kullanabilirsiniz.

nihayetinde adaletin daha etkili olarak dağıtılabileceği mahkemelerdir. Her ne kadar uzmanlık mahkemeleri Türk hukukuna yabancı bir mahkeme türü olmasa da, İngiltere ve Avustralya gibi bazı ülkelerin aksine Türkiye’de rekabet hukuku alanında bir uzmanlık mahkemesi bulunmamaktadır. Ancak birer uzmanlık mahkemesi olarak rekabet mahkemelerinin kurulması, gerek bu nispeten genç hukuk dalının, gerekse Türkiye’deki rekabet kültürünün gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu makalede rekabet hukuku alanında uzman hakimlerden oluşan, karmaşık iktisadi konularda mahkemeye yardımcı olabilecek iktisatçı, istatistikçi, ekonometri uzmanı vb. uzmanların da görev yapabileceği, yalnızca rekabet hukukundan doğan davaları inceleyecek, adli yargı bünyesinde ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde rekabet mahkemelerinin kurulması savunulmaktadır.

Beş bölümden oluşan makalenin ilk bölümünde Türkiye’de rekabet hukukundan doğan davaların görüldüğü mahkeme teşkilatına ilişkin mevcut durum ortaya koyulmakta, bu bağlamda RK kararlarına karşı açılan iptal davalarını karara bağlayan Ankara İdare Mahkemeleri, Ankara Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay ile rekabet ihlalinin doğan tazminat davalarının görüldüğü adli yargı ilk derece mahkemeleri, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay’ın rolü açıklanmaktadır. İkinci bölümde rekabet mahkemelerinin kurulmasının Türk yargı örgütüne ve yürürlükteki Anayasaya uygun olup olmadığı çeşitli örnekler ışığında tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde rekabet mahkemelerinin kurulmasına yönelik bir ihtiyacın bulunup bulunmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Dördüncü bölümde rekabet mahkemelerinin bulunduğu diğer ülke uygulamalarına değinilmektedir. Beşinci ve son bölümde ise kurulması savunulan rekabet mahkemelerine ilişkin farklı senaryolar üzerinden birtakım önerilerde bulunulmaktadır.

I. Mevcut Durumda Rekabet Hukukundan Doğan Davalar Hangi Mahkeme(ler)de Görülmektedir?

Rekabet Kurumu, mal ve hizmet piyasalarında teşebbüsler arası adil ve etkin rekabetin korunmasına yönelik olarak faaliyet gösteren bir kamu kuruluşu, veya Türk idare hukuku literatüründeki jargona uygun olarak, bir bağımsız idari otoritedir. Hukuk devleti ilkesi gereği idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması sonucu, Rekabet Kurumu’nun karar organı olan RK’nın kararları da yargı denetimine tabidir. Pozitif hukukumuzda RK’nın idari işlem niteliğindeki kararlarına karşı ilgililer tarafından yapılan itirazlara ilişkin iptal davaları, Temmuz 2012 tarihinde yapılan yasa değişikliği sonrası, idari yargı ilk derece mahkemeleri olan Ankara İdare Mahkemelerinde görülmektedir. 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren Ankara İdare Mahkemelerinin verdiği kararlara karşı, RK kararına konu olan miktar veya değer (RK’nın verdiği idari para cezası tutarının) 5.000 TL’yi aşması durumunda Ankara Bölge İdare Mahkemesi’nde istinaf; 100.000 TL’yi aşması durumunda da Danıştay’da temyiz kanun yoluna başvurulabilmektedir.⁵

Rekabet hukukuna ilişkin davalar sadece idari yargıda görülmemektedir; adli yargı bünyesinde de rekabet hukukundan doğan davalar incelenip karara bağlanmaktadır. 4054 sayılı Kanun, rekabet ihlallerinden zarar gören kişilere uğradıkları zarar zarar verenlerden tazmin etmelerine yönelik olarak tazminat davası açma hakkı tanımış (m.57),

ancak bu davaların idari yargıda değil, adli yargı bünyesindeki mahkemelerde görülmesi esasını benimsemiştir. 4054 sayılı Kanun'un 58. maddesinin madde gerekçesinde tazminat davalarının özel hukuk hükümleri çerçevesinde görüleceği ifade edilmiştir. Her ne kadar kanunda tazminat davalarının açılacağı mahkemeler belirtilmese de Türk yargı örgütü dahilinde bu davalar, adli yargı ilk derece mahkemeleri olan asliye hukuk mahkemeleri veya asliye ticaret mahkemelerinde görülmektedir. Yine 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere söz konusu mahkemelerin kararlarına karşı tazminat davasına konu olan miktar veya değer 3.000 TL'yi aşması durumunda bölge adliye mahkemelerinde istinaf; 40.000 TL'yi aşması durumunda da Yargıtay'da temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir.⁶

Dolayısıyla mevcut durumda farklı davalar için farklı yargı kollarının görevli olması nedeniyle bir iki başlılık bulunmaktadır. Bu iki başlılığın bir nedeni de uzmanlık mahkemesi eksikliğidir. Rekabet mahkemeleri olmadığından RK kararlarının bizzat kendilerine karşı idari yargıya başvurulurken, o kararlarda ele alınan rekabet ihlallerinden zarar gören gerçek ya da tüzel kişilerin açacağı tazminat davaları için belirlenen yargı yolu ise adli yargıdır. Bu durum, yargı organlarının kararları ve uygulamalarının da sonucunda, uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre tazminat davalarının açılabilmesi RK'nın vereceği bir ihlal kararına bağlanmıştır.⁷ Buradan çıkan sonuç şudur: RK somut olayda herhangi bir rekabet ihlalinin bulunduğu hükmetmezse, o takdirde adli yargı mahkemeleri dava konusu eylemin bir rekabet ihlali olup olmadığına kendileri karar veremeyeceklerdir. RK'nın kararına karşı itiraz edilmesi durumunda idari yargı son sözü söyleyecek, bunun ardından adli yargı mahkemeleri tazminat davalarını görmeye başlayabilecektir.

Aslında bu iki başlılığın nedeni bizzat rekabet hukukunun kendi yapısı olmayıp, Türk hukukunda bir yargı birliğinin bulunmamasıdır. İdari yargıda bir tarafın mutlaka idare olması sonucu hem davacı, hem de davalının özel hukuk tüzel kişisi olmasına imkan bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, idari yargıda bir özel hukuk gerçek ya da tüzel kişisine karşı, idarenin kendisinin dava açması hali dışında, dava açılmaz. Bu nedenle tazminat davaları idari yargıda değil yalnızca adli yargıda görülebilecektir. RK kararlarına karşı açılan davalarda da, RK'nın bir kamu kuruluşu olması ve kamu gücü kullanarak idari işlem tesis etmesi sonucu, idari yargı görevli olacaktır. Aşağıda inceleneceği üzere başka ülkelerde rekabet otoritesi tarafından verilen bir ihlal kararı bulunmadan da doğrudan tazminat davası açmı mümkünken, Türkiye'de bu yol yargı kararlarıyla fiilen kapatılmıştır. Durum böyle olunca rekabet ihlaline (ve dolayısıyla ileride açılacak tazminat davasının kaderine) idari yargı mahkemelerince karar verilmekte, idari yargı mahkemelerinin kararlarını takiben adli yargı mahkemeleri sadece zararı, illiyet bağı, tazminatın miktarını vs. araştırmakta ve kararlaştırmaktadır.

II. Rekabet Mahkemelerinin Kurulması Türk Yargı Örgütüne Uygun Olur Mu?

Rekabet hukuku camiasından veya bu camianın dışından Türkiye'de rekabet mahkemelerinin kurulmasına gelebilecek ilk itiraz yargı yoluna ilişkin olacaktır. Mevcut durumda kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin bir parçasını oluşturan ve idari

işlem tesis etme yetkisini haiz RK'nın verdiği kararların idari yargı örgütü bünyesinde incelenmesi pek çok kimse tarafından ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, RK kararlarının adli yargı çatısı altında yargısal denetime açılmasına itirazlar gelebilecektir. Hatta bu itirazlar muhtemelen 4054 sayılı Kanun'u hazırlayan komisyon üyeleri tarafından da öngörülmüş ve söz konusu kanunun 55. maddesinin madde gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir:

“...Kurul kararlarına idari niteliği ağır bastığından Kanunda yargı yolu olarak Danıştay öngörülmüştür. Kurul kararlarının esas itibarıyla ekonomik niteliği ağır basan kararlar olduğu için, bünyesinde Hukuk Fakültesi mezunları dışında üye de bulundurabilen Danıştay'ın Kurul kararlarını daha iyi değerlendirebilecek bir teşkilat yapısına sahip olması, Danıştay'ın yargı yolu olarak seçilmesinin diğer bir nedeni olarak sayılabilir.”

Buradan hareketle 4054 sayılı Kanun hazırlanırken, RK kararlarına karşı başvurulabilecek bir rekabet mahkemesinin kurulmasının gündeme gelmediği söylenebilir. Kanun koyucu RK kararlarına karşı idari yargıya başvurulması esasını kabul etmiş, bunun gerekçelerinden biri olarak ise idari yargı bünyesinde hukuk fakültesi mezunu dışında da hakimlerin bulunmasını göstermiştir (aslında bu durum hukukçuların, iktisat bilmediğine ilişkin bir ön yargıyı da ortaya koymaktadır). Eğer idari yargı yolunun seçilmesinin nedeni RK kararlarında hukuki nitelendirmelere ek olarak ekonomik analizlerin de bulunması ise, hem hukuk hem de iktisat bilimine vakıf olan hakimlerden oluşan bir uzmanlık mahkemesinin kurulması, genel görevli idari yargı mahkemelerine oranla daha etkin bir yargısal denetimin yapılmasına katkıda bulunmaz mı? Bu hususun 4054 sayılı Kanun hazırlanırken gözden kaçırıldığı veya en azından dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Belirtmek gerekir ki normal şartlar altında idari yargıda görülmesi gereken bir uyuşmazlığın, kanun koyucunun takdiriyle adli yargı mahkemelerinin görev alanına dahil edildiği pek çok örnek bulunmaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile uyuşmazlıklardan doğan davalar, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu uyarınca idarenin verdiği kamulaştırma kararında bedele itiraz için açılan dava, 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre bedelin indirilmesi davası, işleteni veya sahibi kamu kuruluşları olan araçlar da dahil olmak üzere 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'ndan doğan tazminat davaları, 6831 sayılı Orman Kanunu uyarınca orman sınırlamasına itiraz davaları gibi pek çok dava idari yargıda değil, adli yargı mahkemelerinde görülmektedir.⁸ Bu örneklerden yola çıkılarak RK'nın verdiği kararların, kurulacak bir uzmanlık mahkemesi bünyesinde adli yargıda çözümlenmesine hukuken bir engel olduğunu söylemek düşüncemize göre mümkün değildir.

Burada 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'yla oluşan duruma da değinmekte fayda bulunmaktadır. 2005 yılında Kabahatler Kanunu yürürlüğe girince idari para cezalarına karşı idari yargıda mı, yoksa adli yargıda mı dava açılacağı konusunda büyük bir belirsizlik ortamı yaşanmış, söz konusu kanunun ilk halinde kabahat cezası olsun, regülatif ceza (bağımsız idari otoritelerin verdiği cezalar) olsun, tüm idari para cezaları

için yargı yolu adli yargı olarak belirlenmiştir.⁹ Kabahatler Kanunu'nun ilgili düzenlemesinin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi, kabahatler karşılığı verilen idari para cezalarına yapılacak itirazların adli yargı mahkemelerine bırakılmasını Anayasaya aykırı görmemiş, ancak bağımsız idari otoriteler tarafından verilen idari para cezalarına yapılacak itirazların, haklı nedenler bulunması kaydıyla kanun koyucu tarafından açıkça adli yargı mahkemeleri görevlendirilmedikçe, idari yargı bünyesinde çözülmesi gerektiğine karar vermiştir.¹⁰

Anayasa Mahkemesi'nin bu içtihadı karşısında, Ulusoy'un da isabetli bir şekilde belirttiği üzere,¹¹ RK kararlarının yargısal denetiminin adli yargıya, özellikle de kurulacak bir uzmanlık mahkemesine, bırakılması Anayasaya aykırı olmayacaktır. Yine başka bir kararında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 3. maddesini Anayasaya aykırı bulan Anayasa Mahkemesi,¹² aynı faaliyet nedeniyle oluşan zararlarından bir bölümü için (vücut bütünlüğünün kaybı nedeniyle oluşan zarar) adli yargının, diğer bölümü için ise (vücut bütünlüğünün kaybı dışındaki zararlar) idari yargının görevli kılınmasının belirsizlik ve öngörülmezlik doğurması gerekçesiyle söz konusu maddeyi iptal etmiştir.¹³ Bu karardan hareketle RK kararlarının idari yargı denetiminden çıkarılıp adli yargı mahkemelerinin görev alanına bırakılması halinde oluşabilecek olası belirsizlik ve öngörülmezliğe oranla, adli yargı bünyesinde kurulacak uzmanlık mahkemelerinin beraberinde getireceği uzmanlaşma ve dolayısıyla adaletin daha etkin dağıtımına ilişkin faydaların daha fazla olacağı ileri sürülebilir.

Üstelik Türk hukukunda, idari yargıda görülmesi gerekirken çözümü adli yargıya bırakılan uyuşmazlıklar için kurulan ve anayasaya aykırılık oluşturmayan önemli bir uzmanlık mahkemesi örneği bulunmaktadır: Fikri ve Sınaî Haklar Mahkemeleri. Aslında bu alanda rekabet hukukundakine benzer bir durum söz konusudur. Türk Patent Enstitüsü (TPE), fikri mülkiyet mevzuatı kapsamında marka, patent, endüstriyel tasarım, faydalı model gibi kişilerin fikri çabalarıyla ürettikleri ürünlerin tesciliyle görevli bir kamu kuruluşudur. Rekabet Kurumu gibi TPE de kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin bir parçasıdır, ancak TPE'nin verdiği kararların yargısal denetimi, bu kararlar idari işlemlerin hukuki rejimine tabi olmasına rağmen idari yargı mahkemelerinde değil, adli yargı çatısı altında ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde Fikri ve Sınaî Haklar Mahkemeleri tarafından yapılmaktadır.¹⁴ Başka bir deyişle, Rekabet Kurumu gibi TPE'nin de kararlarına karşı başvurulacak yargı yolu Ankara İdare Mahkemeleri, daha sonrasında Ankara Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay olabilecekken kanun koyucu adli yargıyı tercih etmiştir. Dolayısıyla idari yargı yerine adli yargının Anayasaya uygun olarak görevlendirilebildiği bir uzmanlık mahkemesi örneği bulunmaktadır.

TPE'nin idari işlemlerinin denetiminin adli yargı bünyesindeki Fikri ve Sınaî Haklar Mahkemeler tarafından yapılmasına ilişkin olarak Kayhan şu önemli tespitlerde bulunmaktadır:

“[TPE'nin] marka tescil sürecinde almış olduğu kararlar, idari karar niteliğindedir. Binaenaleyh, bu kararlar aleyhine açılan dava, idare hukukuna özgü bir dava türü olan 'iptal davası' niteliğindedir. Nitekim 552 sayılı eski Markalar Kanunu'nun uygulamasında, bu davalara idari yargının görevli olduğu kabul edilmekteydi. Ancak [551 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname]'nin 71. maddesi ile bu davalara bakma görevi Adalet Bakanlığı'nca kurulacak ihtisas mahkemelerine verilmiştir... İdare hukukuna özgü bir davanın adli yargı örgütü içindeki bir mahkemeye bırakılması bir çok paradoksal durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bilindiği gibi iptal davası, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmiş bir dava türüdür. Hukuk yargılamasında bu başlık altında bir dava türü öngörülmemiştir... yargılama usulü olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanmakla birlikte, idari işlemin tesisine, idari işlemin sakatlık hallerine ilişkin meselelerde idare hukuku ilke ve kurallarını hukuk yargıcının uygulaması gerektiği kanısını taşımaktayız.”¹⁵

Son tahlilde fikri mülkiyet hukukunda uzmanlık mahkemeleri varken, rekabet hukukunda sadece genel görevli mahkemeler bulunmaktadır. Burada yanıtlanması gereken soru kanun koyucunun fikri mülkiyetin uzmanlık gerektirdiği ama rekabet hukukunun uzmanlık gerektirmediğinden dolayı mı böyle bir tercih yaptığıdır. Fikri mülkiyet hukuku ile rekabet hukukunun araçları farklı olabilir, ancak ortak amaçları bulunmaktadır: teknik gelişimin, yeniliğin (inovasyon) sağlanması. Amaç konusunun tartışmalı olduğu düşünüldüğünde, bir hukuk dalının salt amacından hareketle ayrı bir uzmanlık mahkemesinin kurulması belki isabetli olmayabilir. Ancak Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinde Gümrük Birliği kapsamında fikri mülkiyet mevzuatı ile rekabet mevzuatının aynı dönemde çıkarıldığı unutulmamalıdır. Üstelik 4054 sayılı Kanun; Haziran 1995 tarihinde çıkarılan 551, 554 ve 556 sayılı patent haklarının, endüstriyel tasarımların ve markaların korunması hakkında kanun hükmünde kararnamelerden de (KHK) önce, Aralık 1994 tarihinde kabul edilmiştir.¹⁶ 4054 sayılı Kanun ile adı geçen KHK'ların, en azından Gümrük Birliği anlamında, aynı öneme sahip olmasına rağmen yalnızca fikri mülkiyet hukuku için uzmanlık mahkemeleri oluşturulmuştur. Rekabet mahkemeleri de kurularak bu durumun biran önce düzeltilmesi gerekmektedir.

III. Rekabet Mahkemelerinin Kurulmasına İhtiyaç Var Mıdır?

Rekabet mahkemelerinin kurulmasına gelecek başka bir itiraz ise rekabet mahkemelerinin kurulmasının “gereksiz” olacağına ilişkindir. Buna göre idari yargıdan ayrı bir “rekabet yargısı”nın kurulması, dosya sayısının azlığı nedeniyle “gereksiz” olarak değerlendirilebilecektir. Yine bu görüş uyarınca rekabet hukukundan doğan davaların mevcut sistem içerisinde “eritilmesi” daha uygun olacaktır. Elbette bu konuyla ilgili ampirik bir çalışma yapılması gerekmektedir. Ankara İdare Mahkemelerinde ve Danıştay'da yılda toplam kaç dosyanın rekabet hukukuyla ilgili olduğu saptanmadan bir yorumda bulunmak sağlam bilimsel temellerden yoksun olacaktır. Ancak RK'nın 1998 yılından beri kararlar verdiği düşünüldüğünde¹⁷ rekabet hukukuna ilişkin davaların azımsanmayacak bir düzeye ulaşmış olabileceği söylenebilir. Zaten bu noktada önemli olan “nicelik” değil “nitelik” olmalıdır; kararlar az sayıda da olsa nitelikli kararların verilebilmesini teminen uzmanlık mahkemelerinin kurulması düşünülmelidir.

İlkesel olarak, rekabet mahkemelerinin kurulması “gereksiz” değildir. Tam tersine bir ülkede rekabet hukukuna verilen değerin göstergelerinden birini temsil eder. Rekabetin ne olduğunu ve rekabetçi piyasaların topluma faydalarını bu çalışmada uzun uzadıya tartışmaya gerek bulunmamaktadır. Ama kısaca ifade etmek gerekirse rekabet, mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren teşebbüsler arası adil ve etkin piyasa koşullarının korunması suretiyle tüketici refahının ençoklaştırılmasına yardımcı olan bir süreçtir. Rekabet ihlallerinin önlenmesi en başta tüketicilerin bundan yarar görmesine hizmet edecektir. 1982 Anayasası'nın 172. maddesi gereği devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler almakla yükümlüdür. Rekabet mahkemelerinin kurulması da bu bağlamda değerlendirilmelidir. Rekabet mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte Rekabet Kurumu bünyesinde erişilen uzmanlığa ek olarak yargısal denetim sürecinde de belli bir bilgi birikimi sağlanmış olacaktır.

Rekabet Kurumu'nun kurulmasına yol açan nedenlerin veya Rekabet Kurumu'nun kurulması ardındaki gerekçenin rekabet mahkemelerinin kurulması açısından kısmen de olsa geçerli olabileceği ileri sürülebilir. Rekabet Kurumu, 1994 tarihinde kabul edilip yürürlüğe giren 4054 sayılı Kanunla kurulmuştur. Hatırlanacağı üzere Rekabet Kurumu'nun kurulmasından önce, halihazırda RK'nın görevleri arasında yer alan bazı görevler, o zamanki adıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın organizasyon şeması içerisinde yer alan "Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü" (bugünkü adıyla "Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü") tarafından yerine getirilmekteydi. 1993 yılında 494 sayılı KHK ile değiştirilmeden önce 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında, bugün RK'nın görevlerinin neredeyse birebir aynısı olan şu hususlar bulunmaktaydı:

“e) mal ve hizmet piyasalarındaki faaliyetleri, özellikle fiyat hareketlerini izlemek, fiyatların serbest rekabet esaslarına göre oluşmasını önleyici hususların ortadan kaldırılmasına yönelik inceleme ve araştırmalar yapmak,

f) mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya ortadan kaldırııcı anlaşma, uygulama ve kararların yasaklanması ile piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarının önlenmesine yönelik tedbirleri almak,

g) tekelleşmeye yol açacak şekilde rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme, devralma ve ele geçirmeleri önleyecek tedbirleri almak,

h) ...sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulmasına ilişkin politikaların belirlenmesinde yurt içindeki ve yurt dışındaki kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, gerekli koordinasyonu sağlamak,

ı) ...rekabetin düzenlenmesine ilişkin olarak diğer kanunlarla ve bakanlıkça verilen görevleri yapmak.”

Yukarıda sayılan görevleri yerine getirmekte olan ve bakanlık bünyesinde bir birim bulunmaktayken, halihazırda aynı görevleri yerine getirmek üzere idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu kurumu kurulmuştur. İdari örgütlenmedeki bu köklü değişikliğin nedenleri üzerine düşünülmelidir. 4054 sayılı Kanun'un 20. maddesi Rekabet Kurumu'nun hangi saiklerle kurulduğuna dair ipucu içermektedir. Buna göre "*mal ve hizmet piyasalarının*

serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin temini ile [4054 sayılı] Kanunun uygulanmasını gözetmek... üzere Rekabet Kurumu teşkil edilmiştir." Ancak asıl neden söz konusu maddenin gerekçesinde ifade edilmiştir:

"Bu Kanun ile öngörülen hukuki düzenlemelere ilişkin işlemlerle, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, düzenleme ve denetlemeyi yapacak bağımsız faaliyet gösteren idari ve mali özerkliğe sahip, kararlarını herhangi bir organ, makam, merci ve kişinin etkisinden uzakta serbestçe alabilen bir kuruma ihtiyaç vardır. Rekabet Kurumu bu ihtiyaca binaen oluşturulmuştur.

Kurumun oluşturulmasında gözetilen ana ilke, Kurumunun hem politik baskılardan, hem de kararlarına taraf olacak teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin çeşitli biçimlerde etkileme yöntemlerinden uzak bir yapıya sahip olmasını temin edebilecek bir yapıda olmasını sağlamaktır." (vurgu tarafımızca eklenmiştir)

İlgili maddenin gerekçesinden görüleceği üzere Rekabet Kurumu'nun oluşturulmasındaki neden gerek çeşitli devlet birimlerinden gelebilecek emir ve talimatlardan, gerekse soruşturma konusu piyasa aktörlerinin istek ve ricalarından arındırılabilen (deyim yerindeyse "kafakola alınamayan"), özerk bir kamu kurumu yaratabilmektir. Şüphesiz bu gerekçe rekabet mahkemelerinin kurulması açısından bir anlam ifade etmemektedir, zira mahkemeler doğaları gereği bağımsızdır. Ancak 20. maddenin madde metninde bahsedilen "*mal ve hizmet piyasalarının serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin temini*" düşüncesi rekabet mahkemeleri için de geçerlidir. Başka bir deyişle, rekabet mahkemeleri de bünyelerindeki uzmanlık sonucu verecekleri isabetli kararlarıyla şüphesiz bu amaca katkıda bulunabilecektir. Nasıl ki Türkiye'deki rekabet ortamının (ve dolayısıyla rekabet hukukunun) gelişimi için önceleri bakanlık bünyesinde bir birimden bu misyon alınarak Rekabet Kurumu'na devredilmiş ise, RK kararlarına karşı yapılan itirazları ilk derece mahkemesi olarak karara bağlama görevi de Ankara İdare Mahkemelerinden alınarak rekabet mahkemelerine verilebilir.

Rekabet mahkemelerinin kurulmasının "gereksiz" olmadığını gösterebilecek başka bir örnek olarak kendisi de bir uzmanlık mahkemesi olan asliye ticaret mahkemeleri verilebilir. Bilindiği üzere ülkemizde tacirler veya bazı durumlarda tacir olmayanlar arasında, ticari veya yine bazı durumlarda adi işlerden doğan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve ilgili diğer mevzuatta gösterilen "mutlak ticari davalar" ile "nispi ticari davalar"¹⁸ için uzmanlık mahkemeleri görev yapmaktadır. Bu kapsamda ticari davalar, kanunlarda aksine bir hüküm olmadıkça asliye ticaret mahkemelerinde görülmektedir. Burada kanun koyucu ticari nitelikteki uyuşmazlıkları diğer uyuşmazlıklardan ayırmış ve bunların çözümü için uzmanlık mahkemeleri oluşturmuştur. Ticaret mahkemelerinin görev alanına giren konular incelendiğinde bazı durumlarda ticaret mahkemelerinde görülen davaların esas itibarıyla uzmanlık gerektirmediği, zira genel görevli asliye hukuk mahkemelerinin bile ticaret mahkemelerinde görülen davaların hemen hemen aynılarını halihazırda karara bağlayabildiği görülmektedir.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir örnek verelim: Kuruyemiş toptancısı bir limited şirket ile perakendeci olan ticari işletme niteliğindeki bir süpermarket arasında bir tedarik sözleşmesi olduğunu düşünelim. Toptancıdan satın aldığı kuru üzüm ve incirlerin küflü olması durumunda söz konusu perakendeci, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (Borçlar Kanunu) düzenlenen satım sözleşmesinde ayıptan sorumluluk hükümleri (m.219-231) uyarınca ödediği bedeli geri alabilmek için toptancıya karşı asliye ticaret mahkemelerinde (nispi ticari) dava açacaktır. Halbuki bu ilişkinin bir tarafı esnaf işletmesi niteliğinde bir kafe olsaydı görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleri olacaktı. Aslında ortadaki uyuşmazlık aynıdır: ayıptan sorumluluk kapsamında alıcının haklarını satıcıya karşı ileri sürmesi. Ancak ilişkinin taraflarına göre davayı görece görevli mahkeme değişmektedir. Genel görevli asliye hukuk mahkemeleri de olsa, birer uzmanlık mahkemesi olan asliye ticaret mahkemeleri de olsa son tahlilde olaya, ayıp ihbarının süresine ilişkin TTK m.23(1)(c)'deki ayırık hüküm saklı olmak kaydıyla, Borçlar Kanunu'nda yer alan hükümler uygulanacaktır.

Şimdi olaya bir de rekabet hukuku ihlali ekleyelim. Kuruyemiş tedarikçilerinin, sattıkları kuru üzüm ve incirlere ilişkin olarak ortak hareket etme kararı aldığını, bu bağlamda önceden paket başı ortalama 10-12 TL olan bayi satış fiyatlarının önümüzdeki yıldan itibaren geçerli olacak biçimde 18 TL olarak sabitlenmesine ve üreticilerden alış fiyatlarının da kg başı 5-6 TL'den 3.5 TL'ye düşürülmesine karar verdiklerini varsayalım. Hatta örneğe tüketiciye yeniden satış fiyatının asgari 20 TL olması konusunda tedarikçilerin düşük alım yapan perakendecilerden bazılarıyla olan tedarik sözleşmelerine hükümler koymasını da ekleyebiliriz. Olaydaki rakipler arası fiyat tespiti ve sağlayıcı ile bayi arasında yeniden satış fiyatının belirlenmesine 4054 sayılı Kanun uygulanacaktır. Burada tarafların şirket, ticari işletme, esnaf vs. olmasının bir farkı bulunmamakta olup, 4054 sayılı Kanun kapsamında "teşebbüs" veya "teşebbüs birliği" niteliği taşımaları yeterlidir.¹⁹

Tedarikçilerin anlaşarak 18 TL'ye çıkardığı satış fiyatlarının perakendeciler üzerinde yol açtığı net zararın nasıl hesaplanacağı, perakendecilerin bu fiyat artışını tüketicilere yansıtması halindeki passing-on durumunun nasıl değerlendirileceği, çifte tazminat ödeme riskinin nasıl önleneceği, toplu davalarda nasıl bir usul izleneceği vs. uzmanlık gerektiren işlerdir.²⁰ Burada iktisat bilimine yabancı olmayan, alanında uzman bir mahkemenin görevlendirilmesi isabetli olacaktır. Önceki örnekteki uyuşmazlığı asliye hukuk mahkemeleri de çözebilir, zira ticaret mahkemelerinin uzmanlığını gerektiren bir durum bulunmamaktadır ve asliye hukuk mahkemeleri zaten aynı olayı farklı kişiler arasında olması durumunda çözüme kavuşturmaktadır. Hal böyleyken bile ticaret mahkemeleri bulunmaktayken, rekabet mahkemeleri neden kurulmamaktadır? Son tahlilde rekabet mahkemelerinin kurulmasının gerekli mi olduğu sorusuna verilecek yanıt "evet" olmalıdır.

Ayrıca, bilindiği üzere ticaret hukuku, Türkiye'deki hukuk fakültelerinde bir anabilim dalıdır. Rekabet hukuku ise tartışmalı olmakla birlikte bu anabilim dalına dahil bir alt dal olarak kabul görmektedir. Buradan çıkan sonuç şudur: anabilim dalının geneli kapsamındaki uyuşmazlıklar için uzmanlık mahkemeleri görev yapmaktadır, ancak

anabilim dalı mensuplarının bile yeri geldiğinde hakim olmadığı, çok spesifik ve başlı başına bir uzmanlık alanı olan rekabet hukuku kapsamındaki uyumsuzluklar için sadece genel görevli mahkemeler bulunmaktadır. Bu durum, düzeltilmesi gereken bir çelişkidir. Bu çelişkinin çözüm yolu rekabet mahkemelerinin kurulmasıdır. Alternatif bir seçenek olarak TTK'da değişiklik yapılarak, 4054 sayılı Kanun'dan doğan davaların da mutlak ticari dava olarak sayılması akıllara gelebilir. Ancak böyle bir düzenleme yalnızca tazminat davaları için geçerli olabilecek olup, RK kararlarına itiraz için açılan iptal davalarının TTK sistemiyle uyumunca ticari dava sayılabilmesi mümkün değildir. Üstelik 4054 sayılı Kanun'dan doğan tazminat davaları mutlak ticari dava olarak değerlendirilse bile rekabet hukukundan doğan davalarda yukarıda bahsedilen iki başlılık ortadan kalkmış olmayacaktır.

IV. Diğer Hukuk Sistemlerinde Rekabet Mahkemeleri Bulunmakta Mıdır?

Elbette rekabet mahkemeleri sadece Türk hukukuna özgü olmayacaktır; dünya çapında çeşitli ülkelerde de rekabet mahkemelerinin olduğu görülmektedir. Aslında rekabet mahkemelerinin “gereksiz” olmadığına başka bir kanıt da bu bağlamda başka ülkelerde de bu mahkemelere yer verilmesidir. Örneğin Anglo-Sakson hukuk sisteminin uygulandığı İngiltere’de Rekabet Temyiz Mahkemesi (*Competition Appeal Tribunal*), İngiliz rekabet otoritesi olan Rekabet ve Piyasalar Otoritesi’nin (*Competition and Markets Authority*) ve sektörel düzenleyici kurumların verdiği kararların yargısal denetimini yapmaktadır.²¹ İngiliz Rekabet Temyiz Mahkemesi, hem Rekabet ve Piyasalar Otoritesi’nin verdiği kararların hukuki denetimini gerçekleştirmekte, hem de rekabet ihlalden doğan tazminat davalarını karara bağlamaktadır. Eski bir İngiliz sömürgesi olan ve bu nedenle Anglo-Sakson hukuk sisteminin benimsendiği Avustralya’da da durum farklı değildir. Avustralya Rekabet ve Tüketici Komisyonu’nun (*Australian Competition and Consumer Commission*) verdiği kararlar aleyhine Avustralya Rekabet Mahkemesi’ne (*Australian Competition Tribunal*) başvurulabilir.²²

Anglo-Sakson hukuk sistemine dahil başka bir ülke olan Kanada’da, İngiltere ve Avustralya’daki sistemle aynı olmasa da, Kanada Rekabet Mahkemesi (*Competition Tribunal*) bulunmaktadır. Kanada rekabet kanununun ihlali halinde soruşturma yapma yetkisi Kanada Rekabet Otoritesi’ndedir (*Competition Bureau*). Ancak Kanada Rekabet Otoritesi, mesela Türk Rekabet Kurumu gibi kendi bünyesindeki uzmanların rekabet soruşturmalarını yürüttüğü ve Kurul üyelerinin karar verdiği bir sistemle (*inquisitorial approach*) çalışmamaktadır. Kanada’daki sistem uyarınca Kanada Rekabet Otoritesi rekabet soruşturmasını yapmaktayken, nihai kararı verecek makam Rekabet Mahkemesi’dir (*prosecutorial approach*).²³ Aynı durum başka bir Anglo-Sakson ülkesi olan Güney Afrika için de geçerlidir: Güney Afrika Rekabet Otoritesi’nin (*Competition Commission*) yaptığı soruşturmalarda karar mercii Güney Afrika Rekabet Mahkemesi’dir (*Competition Tribunal*). Rekabet Mahkemesi’nin kararlarına karşı ise Güney Afrika Rekabet Temyiz Mahkemesi’ne başvurulabilir (*Competition Appeal Court*).²⁴ Buna karşın, Anglo-Amerikan hukuk sisteminin uygulandığı, üstelik modern rekabet hukukunun “beşiği” olan, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ise şaşırtıcı bir biçimde genel mahkemelerden ayrı rekabet mahkemeleri bulunmamaktadır.

Anglo-Sakson hukuk sisteminin uygulandığı ülkelerin aksine, Kıta (Kara) Avrupası hukuk sistemine dahil ülkelerde ayrı bir rekabet mahkemesi veya “rekabet yargısı” bulunmamaktadır. Bu sisteme dahil Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde rekabet hukukuna ilişkin davalar genel olarak ilgili yargı kolu içerisinde görülmektedir. Örneğin İtalyan Rekabet Otoritesi’nin (*Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*) kararlarına karşı Roma Bölge İdare Mahkemesi’ne (*Tribunale Amministrativo Regionale del Lazio*) itiraz, İtalyan Danıştayı’na (*Consiglio di Stato*) ise temyiz için başvurulmaktadır.²⁵ Yine Fransız Rekabet Otoritesi’nin (*Autorité de la concurrence*) kararlarına karşı ilk önce Paris İstinaf Mahkemesi’ne (*Cour d’appel de Paris*), sonrasında ise Fransız Danıştayı’na (*Cour de cassation*) başvurulabilir.²⁶ Almanya’da ise Alman Rekabet Otoritesi’nin (*Bundeskartellsamt*) kararlarına karşı Düsseldorf Eyalet Yüksek Mahkemesi’ne (*Oberlandesgericht Düsseldorf*) itirazda bulunulabilir. Söz konusu mahkemenin kararlarının hukuka uygunluk denetimi ise Federal Mahkeme (*Bundesgerichtshof*) tarafından yapılmaktadır. Düsseldorf Eyalet Yüksek Mahkemesi’nin iki, Federal Mahkeme’nin ise bir dairesi rekabet hukukunda uzmanlaşmıştır.²⁷

Kıta (Kara) Avrupası hukuk sistemine dahil ülkelere bazılarında ise ayrı bir ilk derece rekabet mahkemesi bulunmamakla birlikte, rekabet hukukundan doğan davalar için genel temyiz mahkemesinden ayrı bir temyiz mahkemesi oluşturulmuştur. Örneğin Hollanda’da ayrı bir ilk derece rekabet mahkemesi bulunmamaktadır; Hollanda’nın rekabet otoritesi olan Tüketiciler ve Piyasalar Otoritesi’nin (*Autoriteit Consument & Markt*) kararlarına karşı ilk olarak bölge mahkemelerine,²⁸ sonrasında ise temyiz mercii olarak özel görevli temyiz mahkemesine başvurulmaktadır. Genel Temyiz Mahkemesi’nden (*Centrale Raad van Beroep*) farklı olarak Ticaret ve Sanayi Temyiz Mahkemesi (*College van Beroep voor het bedrijfsleven*), sadece rekabet hukukuyla değil, örneğin telekomünikasyon hukuku gibi üst bir başlık olarak “ekonomi hukuku” kapsamına giren hukuk dallarından doğan davalar için temyiz incelemesi yapmaktadır.²⁹ Hollanda örneği, Kıta (Kara) Avrupası hukuk sistemine dahil ülkelerde de rekabet hukukundan doğan davalar için, yüksek mahkeme derecesinde de olsa, bir uzmanlık mahkemesi oluşturulabileceğini göstermektedir.

V. Nasıl Bir Rekabet Mahkemesi Kurulmalıdır?

A. Önerilen Senaryo: Rekabet Mahkemelerinin İlk Derece Mahkemesi Derecesinde Kurulması

Rekabet mahkemesinin nasıl olmasına ilişkin ilk akla gelen ve en radikal model rekabet mahkemelerinin ilk derece mahkemesi derecesinde kurulmasıdır. İlk derece mahkemeleri, davanın ilk kez görülerek karara bağlandığı ve verdiği kararlara karşı üst derece mahkemelerine ve koşulları varsa yüksek mahkemeye başvurulduğu mahkemelerdir. Rekabet mahkemeleri ilk derece mahkemesi olarak örgütlenecek olursa RK kararlarına karşı açılan iptal davaları veya zarar görenlerce doğrudan (*stand-alone action*) veya RK tarafından verilen bir ihlal kararının ardından (*follow-on action*) açılan tazminat davaları ilk olarak rekabet mahkemeleri tarafından karara bağlanacaktır. Rekabet mahkemelerinin kararlarına karşı da üst derece mahkemelerine ve yüksek mahkemeye başvurulabilecektir. Bu mahkemenin adli yargı mı yoksa idari yargı mı çatısı

altında olması noktasında ise rekabet hukuku sujelerinin ağırlıkla özel hukuk gerçek veya tüzel kişileri olması, birleşme ve devralmalarda ortaklık yapılarının belirlenmesinde bir özel hukuk dalı olan şirketler hukukunun belirgin rolü, Fikri ve Sinaî Haklar Mahkemesi örneği ve adli yargının idari yargıya oranla tazminat davaları açısından daha fazla deneyime sahip olması gibi nedenler göz önüne alındığında adli yargı bünyesi tercih edilmelidir.

Asliye hukuk mahkemesi derecesinde kurulabilecek rekabet mahkemeleri ile diğer mahkemeler arasındaki ilişki HMK anlamında “görev” ilişkisi olarak düzenlenmelidir (m.1-4). Rekabet mahkemelerinin görevi, 4054 sayılı Kanun’un uygunlamasından doğan her türlü davayı ve kanunla öngörülen diğer davaları görmek olmalıdır. Belli bir yargı çevresinde bir rekabet mahkemesinin bulunduğu durumda dava görevli rekabet mahkemesinde görülmeli, ayrı bir rekabet mahkemesinin bulunmadığı yargı çevrelerinde ise dava rekabet mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemelerinde açılmalıdır. Göreve ilişkin bu durum yine HMK bağlamında bir “dava şartı” olarak kabul edilmelidir (m.114-115). Rekabet mahkemesinin, 4054 sayılı Kanun’un uygulanmasından doğan her türlü davayı karara bağlayabilecek nitelikte kurulması, mevcut durumdaki adli yargı-idari yargı iki başlılığını da böylece ortadan kaldıracaktır.

Yetki açısından ise öncelikle Rekabet Kurumu’nun bulunduğu yer mahkemesi olarak herhalükarda Ankara’da rekabet mahkemeleri kurulmalıdır. İş yükünün ağırlığına göre Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun teklifi üzerine Adalet Bakanlığı tarafından diğer yargı çevrelerinde (örneğin İstanbul, İzmir, Bursa vs.) de rekabet mahkemelerinin kurulması mümkündür. Ayrıca iş yükünün ağırlığına göre yine rekabet mahkemesi bünyesinde birden fazla daire kurulması gündeme gelebilir (aslında bu durumda teknik olarak “rekabet mahkemeleri”nden bahsedilecek, aksi takdirde tek bir daire olacağından “rekabet mahkemesi” olacaktır). HMK’daki genel yetki kuralı uyarınca (m.6) davalının yerleşim yerinde rekabet mahkemesi varsa bu mahkeme genel yetkili olmalı ve yine HMK’daki haksız fiil halindeki yetkide olduğu gibi (m.16) tazminat konusu rekabet ihlalinin işlendiği yer mahkemesi de özel yetkili sayılmalıdır. Ancak “kesin yetki” halinden kaçınılmalı, mesela davanın RK kararının iptaline ilişkin olması halinde “Ankara Rekabet Mahkemeleri” kesin yetkili sayılmamalıdır.

Kesin yetkinin neden olmamasını açıklamak için rekabet mahkemelerinde izlenilecek yargılama usulünün ortaya konulması gerekmektedir. Rekabet mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte hem RK kararının iptali davası, hem de rekabet ihlali nedeniyle açılacak tazminat davası aynı mahkemede görüleceğinden, bu davaların birbirleriyle olan ilişkisi ve etkileşimi de özel olarak düzenlenmelidir. Öncelikle tazminat davası kapsamında rekabet mahkemesi, konuyla ilgili olarak RK’nın bir ihlal kararı bulunmuyorsa, ilk önce rekabet ihlalinin araştırıp ardından şartları oluşmuşsa zarar görenler lehine tazminata hükmedebilmelidir. Eğer RK konuyla ilgili olarak soruşturma açılmasına gerek olmadığına veya soruşturma sonucu bir ihlalin varlığına ulaşılmadığına karar vermişse, bu durumda davacı ilk olarak RK kararının iptalini rekabet mahkemesinden talep edebilmelidir. RK’nın verdiği bir ihlal kararının bulunması halinde

ise rekabet mahkemelerinde açılacak tazminat davasında ilgili karar rekabet ihlalinin varlığına karine oluşturmalı (*prima facie evidence*), aksi davalı tarafından ispatlanmalıdır.

Bu noktada tazminat davasının görülmesi sırasında davalı, ortada bir rekabet ihlalinin bulunmadığını ispat edebilmesi açısından tazminat davasına dayanak teşkil eden RK kararının iptalini mahkemeden talep edebilmelidir. Bu durumda tazminat davası ile iptal istemi arasında zorunlu olarak bir ilişki doğacaktır. Tazminat davası kapsamında eğer davalı RK kararına karşı itiraz ederse, yani ortada bir rekabet ihlalinin bulunmadığını iddia ederse, bu takdirde rekabet mahkemesi tazminat istemini karara bağlamadan önce HMK anlamında bir “ön sorun” olarak (m.163-164) RK kararının hukuki denetimini yapmalıdır. Usul ekonomisi açısından RK kararına itiraz talebi ayrı bir dava açılmak suretiyle, başka bir deyişle karşı dava şeklinde incelenmemeli, davacı tarafından açılan tazminat davası bağlamında bir “ön sorun” olarak, öncelikle karara bağlanması gereken bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Açılan bir tazminat davası bağlamında davalının RK kararının iptalini talep edebilmesi nedeniyle RK kararının iptaline ilişkin davalar kesin yetki kuralına tabi olmamalı, bu türden davaların illa “Ankara Rekabet Mahkemeleri”nde açılması gereğinden kaçınılmalıdır. İptal davası için “Ankara Rekabet Mahkemeleri”nin kesin yetkili sayılması durumunda bu dava yalnızca bu mahkemede açılacak, ancak tazminat davası ihlalin bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir. Bu da mevcut durumdaki adli yargı-idari yargı örneğindeki gibi başka bir iki başlılığının doğmasına yol açabilecektir. Herhangi bir tazminat istemi olmaksızın sadece RK kararının iptalinin talep edildiği durumlarda ise davalının Rekabet Kurumu olması nedeniyle yetkili mahkeme “Ankara Rekabet Mahkemeleri” olmalıdır.

Rekabet mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte, halihazırda zaten çeşitli belirsizlikler içeren, RK kararlarının iptali için dava açma süresine ilişkin düzenleme de yapılmalıdır. İptal davası açabilmek için RK kararının verilmesinin ardından belli bir süre sınırı olmalıdır, örneğin 1 ay. Ancak tazminat davası kapsamında davalının yukarıda açıklandığı üzere iptal isteminde bulunması halinde ise bir süre sınırı olmamalıdır. Aksi takdirde davalının rekabet ihlalinin yokluğunu ispatlaması güçleşecektir. Hukuk güvenliğinin ve yargılama makamlarının geçmişteki olaylarla uzun süre meşgul edilmemesinin sağlanması arzu ediliyorsa, tazminat davası kapsamında iptal istemine ilişkin süre (zamanaşımı) RK kararının verilmesinden itibaren herhalükarda 10 yıl olmalıdır. Tazminat davası açısından ise zamanaşımı rekabet zararının ve failin öğrenilmesinin ardından, Borçlar Kanunu m.72'ye uygun olarak, yine 10 yıl olmalıdır. Davacı doğrudan tazminat davası açabilmeli, önce bir RK kararı alıp daha sonra tazminat isteminde bulunması halinde ise RK'ya başvuru zamanaşımının kesilmesi nedeni olarak değerlendirilmelidir.

Yine rekabet mahkemeleri oluşturulurken birer uzmanlık mahkemesi olan aile mahkemelerinin örgütlenmesinden yararlanılmalıdır. Bilindiği üzere 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun aile hukuku kitabından doğan uyuşmazlıkları incelemek ve karara bağlamakla görevli mahkemeler aile mahkemeleridir. Aile mahkemelerini genel görevli

mahkemelerden ve diğ er uzmanlık mahkemelerinden ayıran bir özelliğ i de bünyesinde pedagog, psikolog ve sosyal araştırmacı gibi uzman niteliğindeki kişilerin bulunmasıdır.³⁰ Özellikle velayet ve evlat edinmeye ilişkin davalarda çocukların korunması gerekçesiyle aile mahkemeleri bünyesindeki psikologlar tarafları dinler ve bir rapor hazırlarlar. Yine aile mahkemelerinde görev yapan hakimlerin de tercihan aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olmaları aranmaktadır.³¹ Bu düzenlemeyle hakimlerin konuya ilişkin uzmanlık düzeyinin arttırılması hedeflenmektedir.

Bu durum rekabet mahkemelerinin kuruluşuna ve yapısına ilham olabilir. Rekabet mahkemeleri kurularak hakimlerinin rekabet hukukunda lisansüstü eğitim yapmış olması aranabilir. Türkiye’de doğrudan rekabet hukuku üzerine yüksek lisans veya doktora programları bulunmasa da ekonomi hukuku veya özel hukuk başlıkları altında rekabet hukukuyla ilgili dersler içeren programlar mevcuttur. Bu türden lisansüstü programlarda hakim adaylarının rekabet hukuku alanında –ki rekabet hukuku pek açıdan hala bakir bir alandır– yüksek lisans ve doktora tezi yazması mümkündür. Daha da önemlisi davalarda rekabet hukukçularının zayıf kaldığı karmaşık ekonomik konuların çözüme kavuşturulmasını sağlamak üzere, kurulacak rekabet mahkemeleri bünyesinde iktisatçı, istatistikçi, ekonometri uzmanı vb. kişiler görev yapabilir. Bu sayede mevcut uygulamadaki bilirkişilik kurumunun (duruma göre bilirkişilik “rezaletinin”) rolü azalır, davalar daha hızlı ve objektif biçimde sonlandırılabilir.

B. Gerçekçi Senaryo: İstinaf Mahkemeleri Bünyesinde Rekabet Hukukunda Uzman Ayrı Bir Daire Oluşturulması

Yukarıda anlatılan “önerilen senaryo”nın ardından bu bölümde ifade edilen modelin “gerçekçi senaryo” olarak adlandırılmasının nedeni Türk yargı örgütünde Temmuz 2016 tarihinden itibaren adli ve idari yargıda istinaf kanun yolunun yürürlüğe girmesi ve bu bağlamda istinaf incelemesi yapacak bölge adliye ve idare mahkemelerinin kurulmasıdır. İstinaf öncesinde ayrı bir rekabet mahkemesi kurulması cazip bir modeldi. Ancak istinaf sonrası, temyiz kanun yoluna ek bir de istinaf kanun yolunun devreye girmesiyle birlikte ilk derece adli yargı mahkemeleri ile Yargıtay ve ilk derece idare mahkemeleri ile Danıştay arasına bir de sırasıyla bölge adliye mahkemeleri ve bölge idare mahkemeleri eklenmiştir. Bu ilişkide ilk derece mahkemesi safhası tamamlanmadan doğrudan istinaf yoluna veya ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı istinaf yolu “bypass edilerek” doğrudan temyiz yoluna başvurulamamaktadır. İstinafın uygulanmaya başlanmasıyla hem ilk derece mahkemelerinde, hem istinaf merciinde, hem de temyiz merciinde aynı anda rekabet hukuku alanında uzmanlaşma sağlanması pek mümkün görünmemektedir.

Bu nedenle yargı makamları nezdinde rekabet hukuku alanında uzmanlaşma sağlama açısından gerçekçi yol, ilk derece rekabet mahkemelerinin kurulmasından çok, istinaf mahkemelerinde rekabet hukukundan doğan davalara bakan ayrı bir daire oluşturmaktır. Üstelik Türkiye’de istinaf mahkemeleri kurulurken tam da bu doğrultuda hareket edilmiştir. Örneğ in Ankara Bölge Adliye Mahkemesi kurulurken asliye ticaret mahkemelerinde görev yapan hakimlerin bir bölümü yeni açılacak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi’nde ticaret hukukundan doğan davaların görüleceğ i daireye, iş

mahkemelerinde görev yapan hakimlerin bir bölümü ise yine iş hukukuyla ilgili davaların görüleceği daireye atanmıştır. Bu yöntem rekabet hukukunda uzmanlaşma açısından da uygulanabilir niteliktedir. Bu doğrultuda rekabet hukukundan doğan davaların istinaf incelemesinin, bölge adliye veya bölge idare mahkemeleri nezdinde ayrı bir daire tarafından yapılması düşünülebilir. Öğretide de aynı yönde bir görüş bulunmaktadır.³²

Ülkemizde halihazırdaki bu eğilim göz önüne alındığında bölge adliye mahkemeleri nezdinde (rekabet hukukundan doğan davaların tümünün adli yargıda görülmesi kabul edildiği takdirde) ayrı bir daire kurularak rekabet hukukuyla ilgili davaların bu dairenin önüne gelmesine ilişkin düzenlemenin hayata geçirilmesi, ayrı ilk derece rekabet mahkemelerinin kurulmasından daha yüksek bir olasılıktır. Bu nedenle yukarıda değinilen İngiltere ve Avustralya'da uygulanmakta olan sistemin kanun koyucu tarafından Türkiye için model alınması düşük ihtimaldir. Yine rekabet hukukundan doğan davalar için yüksek mahkeme nezdinde ayrı bir daire oluşturmak yerine, Hollanda'daki gibi rekabet hukukunun da görev alanına dahil edildiği ayrı bir temyiz mahkemesinin kurulması da pek mümkün görünmemektedir. Kaldı ki ABD, Almanya, Fransa ve İtalya gibi gelişmiş ülkelerde bile ilk derece rekabet mahkemelerinin bulunmadığı dikkate alındığında Türkiye'de bu tür mahkemelerin kurulmasının, rekabet hukukuna atfedilen değer de dikkate alındığında, bir hayalden öteye gidemeyeceği dahi söylenebilir.

Mevcut durumda RK kararlarının temyiz mercii olan Danıştay bünyesinde rekabet hukukuyla ilgili davalar tek bir daire (13. daire)³³ tarafından incelenerek karara bağlanmaktadır. Temyiz merciiinde tek bir dairenin rekabet hukukundan doğan davalara bakması belli bir bilgi birikimi ve uzmanlık oluşumu açısından isabetlidir. Ancak aynı durum Ankara İdare Mahkemeleri ve bölge idare mahkemeleri açısından geçerli değildir. Başka bir deyişle, RK kararlarının iptali için açılan davalar Ankara İdare Mahkemeleri bünyesinde herhangi bir dairenin önüne gelebileceğinden uzmanlaşmış bir daire bulunmamaktadır. 20 Temmuz 2016 tarihinde göreve başlayan Ankara Bölge İdare Mahkemesi henüz çok yeni olup, rekabet hukukunda uzman bir daire oluşturulmamıştır. Sonuç olarak Türkiye'de rekabet hukukundan doğan davalara ilişkin ilk derece mahkemeleri ve istinaf mahkemeleri nezdinde bir uzmanlaşma bulunmamakta olup, yalnızca Danıştay nezdinde bir daire RK kararlarının iptali için açılan davaları karara bağlamaktadır. Ancak her ne kadar temyiz mahkemesi nezdinde bir uzmanlaşma sağlanmış olsa da ilk derece mahkemeleri nezdinde de bir düzenlemeye gidilmeksizin uzmanlaşmanın tam olarak hayata geçirilmesi, özellikle de mevcut sistemdeki adli-idari yargı iki başlılığının ortadan kaldırılması mümkün değildir.

Sonuç ve Değerlendirme

AB'ye üyelik sürecinde 1994 yılında 4054 sayılı Kanun yürürlüğe koyulmuş, bu kanunu uygulamakla görevli ve yetkili olan Rekabet Kurumu kurulmuş, yine bu doğrultuda bakanlık bünyesinde bir birim olan Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nden ilgili yetkiler alınarak, idari ve mali özerklik tanıyan bu kuruma verilmiştir. Buna karşın, rekabet mevzuatıyla hemen hemen aynı zaman dilimi içerisinde yasalaşan fikri mülkiyet mevzuatının uygulanmasından doğan davaların görüldüğü Fikri ve Sınaf

Haklar Mahkemeleri örneğinde olduğu gibi, rekabet hukukundan doğan davaları karara bağlamak üzere uzmanlık mahkemesi niteliği taşıyan bir “rekabet mahkemesi” oluşturulmamıştır. Rekabet mahkemeleri konusu kanun koyucunun gündemine hiçbir zaman girememiş, literatürde de neredeyse hiç tartışılmamıştır. Bu durum akıllara rekabet mahkemelerinin gerekli olup olmadığı sorusunu getirmektedir.

Türkiye’de rekabet mahkemelerinin gerekli olup olmadığı tartışılabilirse de faydalı olacağı tartışmasızdır. AB’ye uyum sürecinde bir rekabet mevzuatı oluşturmuş Türkiye, bu hukuk dalının gelişimine uzmanlık mahkemelerinin kurulmasıyla katkıda bulunmalıdır. Esasen Türk yargı örgütüne aykırı bir yönü bulunmayan rekabet mahkemeleri, gerek nispeten genç bir hukuk dalı olan rekabet hukukunun, gerekse Türkiye’deki rekabet kültürünün gelişimine katkıda bulunacaktır. Mevcut sistem, aslında birbirinden ayrı düşünülemez ve birbiriyle yakından ilgili olan RK kararlarının iptaline ilişkin davalar ile rekabet ihlalden doğan zararlara ilişkin tazminat davaları için iki ayrı yargı kolu öngörmektedir. Bizzat bu durumun yarattığı iki başlılık ve yargı organlarının içtihatları sonucu tazminat davalarının akıbeti iptal davalarının çözümüne bağlı hale gelmiştir. Halbuki birbirleriyle yakından ilişkili bu iki tür davanın aynı yargı koluna dahil mahkemelerde çözüme kavuşturulması daha isabetli olacaktır.

Türkiye’de rekabet hukukundan doğan davalar için ilk derece mahkemesi derecesinde olmasa da yüksek mahkeme nezdinde ayrı bir daire oluşturulmak suretiyle uzmanlık sağlanmaya çalışılmıştır. 2005 yılında 13. Dairenin kurulmasının ardından Danıştay nezdinde, yalnızca iptal davalarıyla sınırlı olarak, uzmanlık bulunmaktadır. Buna karşın, Yargıtay nezdinde ayrı bir daire olmadığından tazminat davaları açısından uzmanlık söz konusu değildir. Yargıtay içtihatları sonucu, RK tarafından verilen bir ihlal kararının bulunmadığı durumlarda tazminat davalarının önü fiilen kapalı olduğundan adli yargıda rekabete ilişkin uzmanlık eksikliği pratikte hissedilmemektedir. Yine RK kararlarına karşı açılan iptal davalarını ilk derece mahkemesi olarak karara bağlayan Ankara İdare Mahkemeleri ile bu kararlar açısından Temmuz 2016 tarihinden itibaren istinaf mercii olan Ankara Bölge İdare Mahkemesi bünyesinde rekabet hukukunda uzmanlaşmış bir daire oluşturulmamıştır.

Bu makalede rekabet hukuku alanında uzman hakimlerden oluşan, karmaşık iktisadi konularda mahkemeye yardımcı olabilecek iktisatçı, istatistikçi, ekonometri uzmanı vb. uzmanların da görev yapabileceği, yalnızca rekabet hukukundan doğan davaları inceleyecek, adli yargı bünyesinde ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde rekabet mahkemelerinin kurulması savunulmaktadır (önerilen senaryo). Ancak bu modelin istinaf kanun yolunun hayata geçirilmesinin ardından cazibesini kaybettiği söylenebilir. Türkiye’deki mevcut eğilim istinaf mahkemeleri nezdinde ayrı birimler kurmak suretiyle uzmanlık sağlama biçimindedir. Ülkemizde halihazırdaki bu eğilim göz önüne alındığında bölge adliye veya bölge idare mahkemeleri nezdinde ayrı bir daire kurularak rekabet hukukuyla ilgili davaların bu dairenin önüne gelmesine ilişkin düzenlemenin hayata geçirilmesi, ayrı birer ilk derece rekabet mahkemelerinin kurulmasından daha yüksek bir olasılıktır (gerçekçi senaryo). ABD, Almanya, Fransa, ve İtalya gibi gelişmiş ülkelerde bile

ilk derece rekabet mahkemelerinin bulunmadığı da dikkate alındığında Türkiye’de bu tür mahkemelerin kurulmasının belki de gerçekten çok uzak bir ihtimal olduğu söylenebilir.

¹ 4054 sayılı Kanun öncesi dönemde Türkiye’de rekabete ilişkin bir yasal mevzuat oluşturulmasına yönelik çalışmalar hakkında bkz. REKABET KURUMU (2003), 5. Yıllık Rapor, Ankara, s.6-8.

² Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlarla İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun ile yapılan değişiklik sonrası, RK kararlarına karşı başvuru merciinin düzenlendiği 4054 sayılı Kanun’un 55. maddesinin ilk halinde yer alan “*Kurulun nihai kararlarına, tedbir kararlarına ve idarî para cezalarına ilişkin kararlarına karşı iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülür.*” hükmü yerini, “*İdari yaptırım kararlarına karşı yetkili idare mahkemesinde dava açılabilir...*” hükmüne bırakmıştır.

³ Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı’nın bir değerlendirmesi için bkz. ÖZKAN, A.F. (2015) ‘Seçimler ve Rekabet Hukuku: Başka Bir Rekabet Yasa Tasarısı Daha Kadük Oldu’, *Rekabet Forumu*, Sayı: 95, s.6-16.

⁴ Türk rekabet hukuku literatüründe rekabet mahkemeleriyle ilgili yazılmış neredeyse hiç bir eser bulunmamaktadır. Konuyla ilgili en kapsamlı kaynak için bkz. BAŞBUĞ, M.Y. (2015) *Rekabet Hukuku Yargılamalarına Yeni Bir Model: Rekabet İhtisas Mahkemeleri*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No: 143, Ankara.

⁵ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m.45(1) ve m.46(1)-(b).

⁶ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.341(2) ve m.362(1)(a).

⁷ Yargıtay 19. HD, 01.11.1999 tarih ve E.1999/3350, K.1999/6364 sayılı karar; Yargıtay 19. HD, 29.11.2002 tarih ve E.2002/2827, K.2002/7580 sayılı karar; Yargıtay 11. HD, 23.06.2006 tarih ve E.2005/3755, K.2006/7408 sayılı karar.

⁸ ARSLAN, R., YILMAZ, E. ve TAŞPINAR AYVAZ, S. (2016) *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.71-72.

⁹ ULUSOY, A. (2013) *İdari Yaptırımlar*, On İki Levha Yayıncılık, Ankara, s.190-191.

¹⁰ Anayasa Mahkemesi, 01.03.2006 tarih ve E.2005/108, K.2006/35 sayılı karar. Aynı yönde bkz. Anayasa Mahkemesi, 16.02.2012 tarih ve E.2011/35, K.2012/23 (“...*idarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyumsuzluğun çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasakoyucu tarafından adli yargıya bırakılabilir...*”).

¹¹ Ulusoy (2013), s.201.

¹² 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilen 3. maddesi şu şekildeydi: “*Her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin davalara asliye hukuk mahkemeleri bakar. İdarenin sorumluluğu dışında kalan sebeplerden doğan aynı tür zararların tazminine ilişkin davalarda dahi bu hüküm uygulanır. 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri saklıdır.*”

¹³ Ulusoy (2013), s.201. Anayasa Mahkemesi, 16.02.2012 tarih ve E.2011/35, K.2012/23 sayılı karar.

¹⁴ TPE’nin kararlarına karşı doğrudan yargı yoluna başvurulması mümkün olmayıp, öncelikle ilgili TPE biriminin kararına karşı kararın taraflara tebliğinden itibaren 2 aylık hak düşürücü süre içerisinde TPE bünyesindeki “Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu”na (YİDK) başvurulmaktadır. YİDK’nın kendisine yapılan itirazı reddetmesi durumunda, red kararının taraflara tebliğinden itibaren 2 ay içerisinde Fikri ve Sınai Haklar (Hukuk) Mahkemesi’ne başvurulabilir. Dolayısıyla TPE’nin kararlarına karşı önce bir idari başvuru yolu esas benimsenmiş, bu yol tüketilmeden TPE kararına karşı Fikri ve Sınai Haklar Mahkemesi’nde doğrudan dava açma hakkı bulunmamaktadır.

¹⁵ KAYHAN, F. (2003) “Türk Patent Enstitüsü’nün Marka Hakkının Tescili Sürecinde Aldığı Kararların İptal Davası”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2003/4, s.38-40.

¹⁶ Güncel bir gelişme olarak 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 22.12.2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu kanun, henüz Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadığından yürürlüğe girmemiştir. 6769 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinin ardından 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK, 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK ve 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK yürürlükten kalkacaktır.

¹⁷ Her ne kadar 4054 sayılı Kanun Aralık 1994 tarihinde kabul edilip yürürlüğe girmiş olsa da, bu kanun uyarınca kurulması öngörülen Rekabet Kurumu teşkilatını ancak Kasım 1997 tarihinde tamamlandığından RK kararları fiilen 1998 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır. Bkz. 04.11.1997 tarih ve 23160 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1997/5 sayılı Tebliğ.

¹⁸ TTK m.4 uyarınca her iki tarafın da gerçek veya tüzel kişi tacir olduğu ve her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili olan uyuşmazlıklardan doğan davalara “*nispi ticari dava*” adı verilmektedir. Burada davanın tarafının tacir olup olmaması davanın ticari dava olmasını etkilemekte, bu yüzden bu davaların “*nispi*”, yani göreceli bir niteliği bulunmaktadır. Yine aynı madde uyarınca TTK’ın kendi sistematiği içerisinde yer alan hususlardan (örneğin haksız rekabet, sigorta sözleşmesi, çatma vs.) doğan davalar, taraflarına bakılmaksızın “*mutlak ticari dava*” olacaktır. Buna ek olarak, TTK’nın kendilerine yaptığı atıf sonucu, bazı yasalarda yer alan uyuşmazlıklardan doğan davalar da, taraflarına veya bir ticari işletmeye ilgili olup olmadığına bakılmaksızın, “*mutlak ticari dava*” sayılacaktır, örneğin marka veta patent sahibinin haklarının ihlali durumunda açılan tazminat davası. Bunun dışında, başka yasalarda da “*mutlak ticari dava*” olarak düzenlenen davalar bulunmaktadır, örneğin 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 154. maddesi kapsamında açılacak iflas davaları. Gerek nispi, gerekse mutlak ticari davalar için görevli mahkeme, kanunda aksi düzenlenmedikçe, ticaret mahkemeleridir.

¹⁹ 4054 sayılı Kanun yalnızca “teşebbüs” veya “teşebbüs birliği” niteliği taşıyan gerçek veya tüzel kişilere uygulanabilir niteliktedir. Teşebbüs niteliği taşımayan birimler, örneğin bakanlıklar ya da belediyeler, 4054 sayılı Kanun’un kapsamı dışındadır. Adı geçen terimler söz kanunda tanımlanmıştır. Buna göre, söz konusu kanunun 3. maddesinde teşebbüs, “*piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimleri*”; teşebbüs birliği ise “*teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlikler*” biçiminde tanımlanmıştır.

²⁰ Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. BAŞ, K. (2011) ‘Türk Hukukunda Rekabet İhlallerine İlişkin Tazminat Davalarında Passing-On Savunması ve Dolaylı Alıcı Kuralının Uygulanması: ABD ve AB Uygulamaları Işığında Değerlendirme ve Öneriler’, *Rekabet Dergisi*, 12(4), s.3-74.

²¹ Bkz. <http://www.catribunal.org.uk/242/About-the-Tribunal.html> Erişim tarihi: 13.12.2016.

²² Bkz. <http://www.competitiontribunal.gov.au/about> Erişim tarihi: 13.12.2016.

²³ Bkz. <http://www.ct-tc.gc.ca/Procedures/FAQs-eng.asp> Erişim tarihi: 15.12.2016.

²⁴ Bkz. <http://www.comtrib.co.za/about/frequently-asked-questions-faq/> Erişim tarihi: 15.12.2016.

²⁵ Bkz. <http://www.legalsl.com/en/the-italian-competition-authority.htm> Erişim tarihi: 25.12.2016.

²⁶ Bkz. http://www.autoritedelaconurrence.fr/user/standard.php?id_rub=177&id_article=465 Erişim tarihi: 25.12.2016.

²⁷ Bkz. http://unctad.org/sections/wcmu/docs/tdrbpconf6p019_en.pdf Erişim tarihi: 25.12.2016.

²⁸ CUMMING, G. ve FREUDENTHAL, M. (2010) *Civil Procedure in EU Competition Cases Before the English and Dutch Courts*, Kluwer Law International, Birleşik Krallık, s.179

²⁹ Bkz. <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/College-van-Beroep-voor-het-bedrijfsleven/Paginas/default.aspx> ve <http://www.lexadin.nl/wlg/courts/nofr/eur/lxctned.htm> Erişim tarihi: 26.12.2016.

³⁰ 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m.5.

³¹ 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m.3.

³² Başbuğ (2015), s.60 (“[Rekabet mahkemesi] için görevli mahkemenin, adli yargı yerlerinde kurulacak istinaf mahkemeleri olan Bölge Adliye Mahkemeleri (BAM) içerisinde teşekkül etmesi; yetkili mahkemenin ise Rekabet Kurumunun da bulunduğu yer olan Ankara Bölge Adliye Mahkemeleri olarak belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ankara Bölge Adliye Mahkemelerindeki bir dairenin rekabet hukuku konusunda ihtisaslaşması ve Kurul kararlarının ilk derece yargı denetiminin bu mahkemede yapılması, temyiz merciinin ise Yargıtayın ilgili Hukuk Dairesi olmasını önermekteyiz.”)

³³ 2005 yılında kurulan Danıştay 13. Dairesi’nden önce rekabet hukukuna ilişkin davalar Danıştay 10. Dairesi tarafından incelenip karara bağlanmaktaydı.